

Kobiety, przyszłość Wasza w ręku Waszym! Zdobycijmy prawa!

Dekretem Józefa Piłsudskiego z 28 listopada 1918 r. polskim kobietom zostało przyznane czynne i bierne prawo wyborcze. Tym sposobem w latach 1919-1922 w Sejmie Ustawodawczym znalazło się osiem posłanek. Były to:

GABRIELA BALICKA-IWANOWSKA (1867-1962)

ZOFIA MORACZEWSKA (1873-1958)

JADWIGA DZIUBIŃSKA (1874-1937)

ZOFIA SOKOLNICKA (1878-1927)

IRENA KOSMOWSKA (1879-1945)

FRANCISZKA WILCZKOWIAKOWA (1880-1963)

ANNA PIASECKA (1882-1980)

MARIA MOCZYDŁOWSKA (1886-1969)

Stanowiły one zaledwie ok. 2% ogólnej liczby polskiego Sejmu. W ciągu dwóch pierwszych miesięcy swojej parlamentarnej pracy wykorzystały wszystkie możliwe formy aktywności sejmowej: wnioski, interpelacje, przemówienia. Najczęściej na mównicy sejmowej przemawiała Zofia Sokolnicka, a pierwszą kobietą, która zabrała głos w sejmie, była Maria Moczydłowska. Parlamentarzystki były lepiej wykształcone niż parlamentarzyści. Wśród kobiet nie było osób z wykształceniem elementarnym, tymczasem wśród mężczyzn takie wykształcenie miało 25% parlamentarzystów. 2/3 parlamentarzystek miało wykształcenie wyższe, a 1/3 średnie. Parlamentarzystki, w odróżnieniu od parlamentarzystów, wywodziły się niemal wyłącznie z elity ziemiańsko-inteligenckiej. Ogółem w II Rzeczypospolitej kobiety piastowały 43 mandaty poselskie i 20 mandatów senatorskich. Parlamentarzystkami okresu międzywojennego było w sumie 50 kobiet, a niektóre z nich wielokrotnie sprawowały mandaty w jednej lub obu izbach parlamentu. Reprezentacja kobiet wśród posłów i senatorów w poszczególnych kadencjach parlamentu II RP przedstawiała się następująco:

- **Sejm Ustawodawczy (1919-1922)** – 8 mandatów (1,85% liczby posłów) - Gabriela Balicka, Jadwiga Dziubińska, Irena Kosmowska, Maria Moczydłowska, Zofia Moraczewska, Anna Piasecka, Zofia Sokolnicka i Franciszka Wilczkowiakowa,
- **I kadencja (1922-1928):** Sejm – 9 mandatów (2,02%), Senat – 4 mandaty (3,6%), - posłanki: Gabriela Balicka, Maria Holder-Eggerowa, Irena Kosmowska, Wanda Ładzina, Róża Pomeranc-Melcerowa, Zofia Praussowa, Irena Puzynianka, Zofia Sokolnicka, Halina Felicja Stęślicka,

senatorki: Aleksandra Karnicka, Dorota Kłuszyńska, Helena Lewczanowska, Józefa Szebeko (Szebekówna),

- **II kadencja (1928-1930):** Sejm – 8 mandatów (1,8%), Senat – 4 mandaty (3,6%), - posłanki: Gabriela Balicka, Maria

Jaworska, Aleksandra Karnicka, Jadwiga Markowska, Zofia Praussowa, Milena Natalia Rudnicka-Łysiak, Eugenia Waśniewska,

senatorki: Józefa Zofia Bramowska, Zofia Daszyńska-Golińska, Helena Kisielewska, Dorota Kłuszyńska, Irena Kosmowska,

- **III kadencja** (1930-1935): Sejm – 15 mandatów (3,37%), Senat – 4 mandaty (3,6%),- posłanki: Gabriela Balicka, Maria Bałabanówna, Zofia Berbecka, Natalia Alicja Greniewska, Helena Grossmanówna, Janina Ignasiakówna-Minkowska, Halina Jaroszewiczowa, Maria Jaworska, Janina Kirtiklis, Dorota Kłuszyńska, Kazimiera Marczyńska, Zofia Moraczewska, Ewelina Pełowska, Milena Natalia Rudnicka-Łysiak, Małgorzata Szpringerowa, Eugenia Waśniewska, Ludwika Wolska, Zofia Zaleska,

senatorki: Józefa Zofia Bramowska, Kazimiera Grunertówna, Hanna Hubicka, Helena Kisielewska,

- **IV kadencja** (1935-1938): Sejm – 2 mandaty (0,97%), Senat – 5 mandatów (5,2%), -

posłanki: Wanda Pełczyńska, Janina Prystorowa,

senatorki: Regina Zofia Fleszarowa, Halina Jaroszewiczowa, Julia Kratowska, Stefania Jadwiga Kudelska, Władysława Macieszyna, Wanda Norwid-Neugebauer,

- **V kadencja** (1938-1939): Sejm – 1 mandat (0,48%), Senat – 4 mandaty (4,16%).- posłanki: Stefania Jadwiga Kudelska,

senatorki: Maria Bartłowa, Zofia Berbecka, Anna Paradowska-Szelągowska, Helena Antonina Sujkowska,

Łącznie największą reprezentację kobiet w parlamencie miał obóz polityczny Józefa Piłsudskiego (14 mandatów poselskich, 13 senatorskich), a następnie obóz narodowo-demokratyczny (12 mandatów poselskich, 1 senatorski), ruch ludowy (6 mandatów poselskich, 1 senatorski), obóz socjalistyczny (4 mandaty poselskie, 2 senatorskie), Ukraińcy (po 2 mandaty poselskie i senatorskie), Żydzi (1 mandat poselski), obóz narodowo-chrześcijański (1 mandat poselski) i obóz komunistyczny (1 mandat poselski)

Senatorką Ziemi Kieleckiej III kadencji (1930-1935) była Kazimiera Grunertówna.

Kazimiera Grunertówna urodziła się 21 marca 1871 r. w Kielcach. Córka Bogumiła i Antoniny z Radzikowskich. Kazimiera Grunertówna uczęszczała do gimnazjum żeńskiego w Kielcach, gdzie w 1889 r. zdała maturę. Do 1904 r. pracowała jako nauczycielka domowa, następnie księgowa w kieleckim oddziale Banku Łódzkiego. Bardzo wczesnie zaangażowała się w działalność społeczną, prowadząc między innymi komplety nauczania początkowego dla robotników. Działała też w kieleckim Towarzystwie Biblioteki Publicznej. W czasie I wojny światowej była jedną z działaczek kieleckiej Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego, wiceprzewodniczącą Komisji Rewizyjnej Ligi Kobiet. Uczestniczyła w Zjazdach Ligi w Radomiu, Piotrkowie i Warszawie. Od 1916 r. działała w Polskiej Organizacji Wojskowej, była sanitariuszką w Legionach Polskich, członkinią Towarzystwa Opieki nad Legionistami Niezaprzysiężonymi. W latach 1919-1921 prowadziła werbunek do Legii Kobiet, a w czasie wojny polsko-bolszewickiej należała do Koła Komitetu Obrony Państwa w Kielcach. Uczestniczyła także w pracach Unii Demokratycznej, Okręgowej Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Niepodległościowych, należała do Partii Niezawisłości Narodowej. Od 1921 r. do emerytury była sekretarzem Sądu Okręgowego w Kielcach. W 1930 r. z listy BBWR została senatorem RP 3 kadencji, którą to funkcję pełniła do 1935 r. W okresie międzywojennym była także działaczką Polskiego Białego Krzyża, PCK, LOPP oraz Przystosobienia Wojskowego Kobiet. Podczas II wojny światowej pracowała w Wydziale Łączności Konspiracyjnej Komendy Okręgu AK Kielce-Radom, a w jej mieszkaniu była kancelaria Okręgu. Zmarła 5 kwietnia 1944 roku w Kielcach.

Poniżej prezentujemy wybrane dokumenty zteczki osobowej Kazimierzy Grunertówny, znajdującej się w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach, Sąd Okręgowy w Kielcach z lat 1919-1939, sygn. 7844